

Hogyan fog működni a hálózat?

Hálózati irányítás

A hálózat fenntarthatósága érdekében, annak be kell illeszkednie a genetikai erőforrások és a biológiai sokféleség megőrzésének, valamint a fenntartható fejlődésnek és klímaziliencia meglévő és alakuló jogi kereteibe. Ehhez a nemzeti kormányok támogatására van szükség, melyek felelősek a vonatkozó nemzetközi szerződések és megállapodások—például a CBD, a GPA, az ITPGRFA, az SDG-k, az UNFCCC és az Európai Zöld Megállapodás—végrehajtásáért.

Bár Európa nem minden országa tagja az EU-nak, az mégis az egész régió számára fontos és befolyásos politikai testület. A hálózatnak az EU keretébe való beépítése erős elkötelezettséget és támogatást nyújtana egész Európában, és összhangban lenne a vonatkozó globális és regionális politikai és jogalkotási eszközökkel. Ezért az Európai Bizottság—amely szerepet játszik az EU átfogó stratégiájának kidolgozásában, valamint a törvények kialakításában és végrehajtásában—a legalkalmasabb testület az új hálózat kialakításának és működésének felügyeletére.

Ugyan még korai meghatározni a pontos hálózati irányítási struktúrát, itt bemutatjuk annak egy lehetséges működését. Két fő irányító testület lenne, amelyek az érdekelt csoportok (lásd: „Hálózati tagság”), képviselőivel megfelelően reprezentálnák magukat és amelyek tagjait rotációs rendszerben választják:

1. **Végrehajtó bizottság**: Olyan döntéshozó testület, amely teljes felelősséggel tartozna a hálózat irányításáért, beleértve az irányelvek kidolgozását és a költségvetés ellenőrzését is.
2. **Tanács**: Az a testület, amely megválasztja a végrehajtó bizottság tagjait, felülvizsgálja és jóváhagyja annak intézkedéseit, beleértve az irányelveket, a költségvetést és az elszámolásokat. A tanács tagjait a hálózat tagjai (szervezetek és magánszemélyek) választhatják meg jelölés és szavazás segítségével.

A fenti két testület rendszeresen ülésezne.

Időszakosan közgyűlést lehetne összehívni, hogy a hálózat tagjai megvitassák és szavazhassanak a hálózat irányításával kapcsolatos kérdésekről, például az irányelvek kidolgozásáról és a költségvetési kiadásokról. Azokban az esetekben, amikor nem lehet közgyűlést megszervezni (például egy releváns konferenciával kapcsolatban), a tagoknak lehetőségük nyílik arra, hogy véleményüket elektronikus formában közöljék.

A végrehajtó bizottság titkárságot hozna létre a hálózat napi szintű feladatainak elvégzésére.

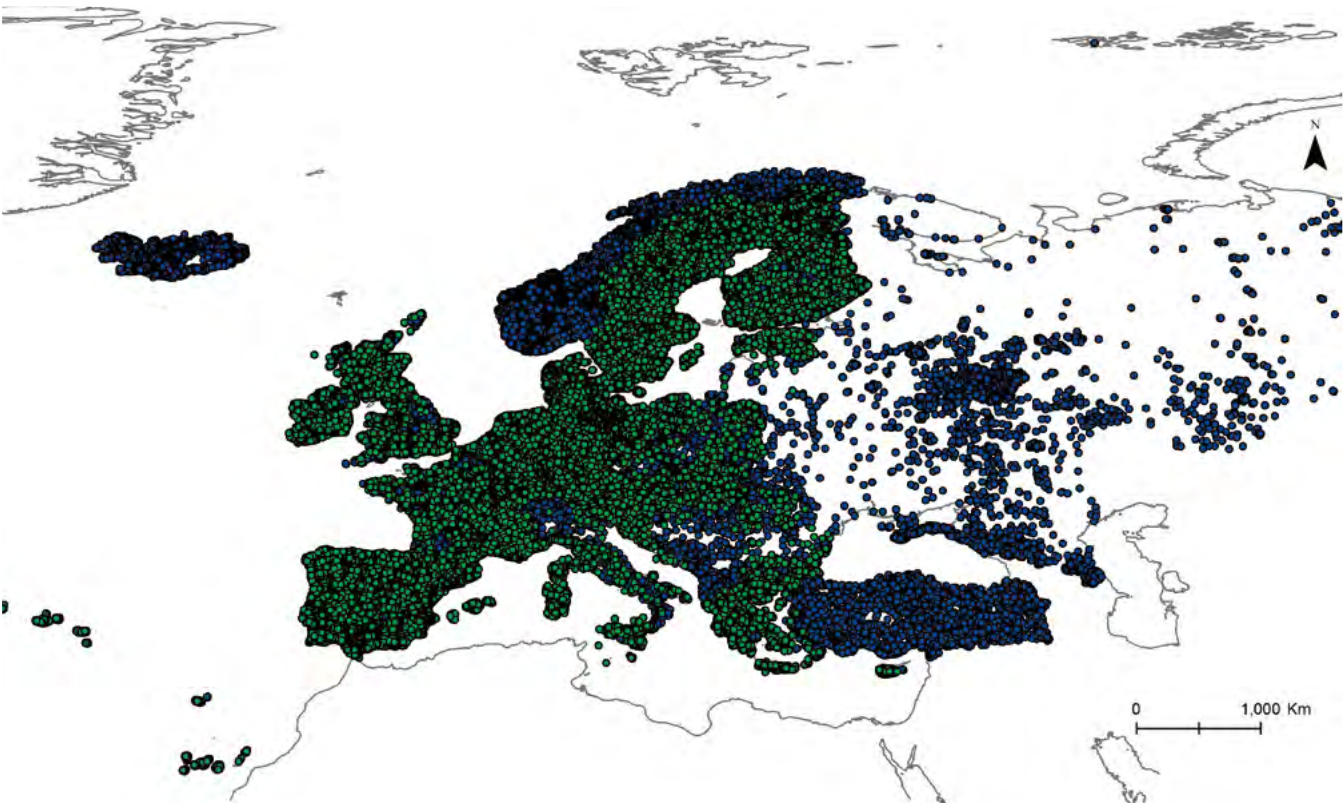
A nemzeti kormányoknak létfontosságú szerepük lenne a hálózat megerősítésében, a hálózat szakpolitikai folyamatokba való bevonásában, valamint a hálózat irányelveinek az alakításában.

A hálózat finanszírozása

Várhatóan a hálózat pénzügyi támogatása az alábbiak működne:

- **A nemzeti kormányok hozzájárulása**: Feltételezve, hogy a hálózat az EU keretein belül működik (lásd: „A hálózat irányítása”), az EU tagállamai és azok a nem tagországok, amelyeknek illetékességi területén belül hálózati tagok vannak (lásd: „Hálózati tagság – Hogyan csatlakoznak a tagok a hálózathoz?”), pénzügyi támogatást nyújtanának.
- **Tagsági díjak**: Ezeket a tagok különböző kategóriái (szervezeti, egyéni, fajtafenntartó és nem fajtafenntartó) szerint kell strukturálni. Például a fajtafenntartó tagok egy névleges díjjal hozzájárulva élvezhetik a tagság előnyeit, egyúttal elismerést szerezve a növényi populációk fenntartásában betöltött szerepükért – lásd a „Hálózati tagság” c.
- **Egyéb pénzügyi támogatási lehetőségek és adományozók**: A hálózat irányító szervei további támogatási lehetőségeket keresnének.

Az európai élelmiszer- és gazdasági biztonság szempontjából fontos növények, vad rokon fajok populációival rendelkeznek Európa-szerte (kék pontok), beleértve a Natura 2000 hálózatot (zöld pontok). Ezek a populációk a gazdasági növények nemesítése szempontjából rendkívül fontos tulajdonságokat hordoznak, ezért *in situ* megőrzésük a tájfajtakkal együttesen létfontosságú.

További információk

Ha többet szeretne megtudni a hálózatról és/vagy a Farmer's Pride projektről és a hozzá kapcsolódó kezdeményezésekről, kérjük, iratkozzon fel **levelezőlistánkra** és látogasson el weboldalunkra.

www.farmerspride.eu

#eufarmerspride

@PGRInSitu

Projekt partnerek

Borító. A *Raphanus raphanistrum*, a retek legközelebbi vadon élő rokona, amely az Egyesült Királyság tengerparti szikláin növekszik – a Cornwall Lizard National Nature Reserve része, mely élőhelyet elsőként hivatalosan a termesztett növények vad rokon rezervátumaként jelölnek ki © Hannah Fielder
Balra fent: Sakari Raisio, a Nordic Heritage Gabonahálózat részéről, tájfajta rozs termesztése © Annika Michelson
Balra lent: gazdálkodó az „Almagro” tájfajta padlizsán növényeivel, melyet Közép-Spanyolországban termesztnek savanyúság készítéséhez © Jaime Prohens
Belül (a bal felsőtől indulva), *Vicia bithynica*, a lóbab vad rokona, a portugáliai Torres Vedrasban © Joana Brehm, valenciai paradicsom termesztése, Spanyolország - népszerű helyi fajta © Jaime Prohens, olasz gazdák a „Rosa Romana” tájfajta almákkal © Claudio Buscaroli

Tervezte: rjpdesign.co.uk

Az Európai Unió Horizont 2020 Kutatási és Innovációs Keretprogramja támogatásával

© Farmer's Pride 2020

Európai hálózat a növényi genetikai erőforrások in situ megőrzéséért és fenntartható használatáért—a gazdaságokban és a természetben

Javaslat

A növényi genetikai erőforrások—a növények sokfélesége, fajtáik és vad rokonaik—elengedhetetlenek a reziliens mezőgazdasághoz, az élelmiszer, táplálkozás, gazdaság és megélhetés biztonságához, továbbá kultúránk részét képezik. Ezeket az erőforrásokat azonban számos tényező veszélyezteti—többek között az intenzív mezőgazdálkodás, a nem megfelelő jogszabályi keretek, valamint az éghajlatváltozás—a fenntartásukra irányuló jelenlegi erőfeszítések pedig nem elegendőek e tendencia megállításához vagy megfordításához.

Az EU által finanszírozott Farmer's Pride projekt számos olyan szereplőt hozott össze, lefedve az érintettek teljes körét, akik érdekeltek a növényi genetikai erőforrások helyben történő megőrzésében és felhasználásában (a gazdaságokban, kertekben és a természetben). A projekt megalapozta a megőrzési helyek, populációk és az érdekeltek hálózatát—egy európai hálózatot a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzéséhez és fenntartható használatához.

Ez a dokumentum ismerteti a hálózat létrehozásának okait, a hálózat célkitűzéseit, az érintettek körét, milyen előnyökkel járna a tagság és hogyan működne.

Miért hozzuk létre ezt a hálózatot?

A globális átalakulás jelenlegi helyzetében—beleértve az egyre növekvő népességet és az éghajlatváltozást – minden korábbinál nagyobb diverzitásra van szükségünk az élelmiszerellátás fenntartásához, mivel a növények termesztésének környezeti feltételei egyre inkább változnak és kiszámíthatatlanabbá válnak. E kihívásokkal

szemben a táplálkozásunk valamint megélhetésünk biztonsága a növényi genetikai erőforrások széles skálájának megőrzésétől és folyamatos elérhetőségétől függ, amelyeket a gazdák, kutatók és növénynemesítők használhatnak diverzifikálásra és jobb fajták nemesítése érdekében—például ellenállóképesség a szélsőséges éghajlati viszonyokkal, valamint a kártevőkel és kórokozókkal szemben. A változatos, helyileg alkalmazkodott fajták („tájfajták” vagy „gazdálkodói” fajták), valamint a termesztett növények vad rokonai, gazdag forrásai a sokféleségnek, ezért létfontosságú ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtanak a társadalom számára azáltal, hogy hozzájárulnak a mezőgazdaság rezilienciájához. Ezeket az erőforrásokat azonban számos tényező fenyegeti.

A tájfajták termesztése számos gazdasági, társadalmi, jogi és mezőgazdasági tényező miatt jelentősen csökkent, és ez értelemszerűen a diverzitás csökkenéséhez vezetett. A vadon rokon fajok sokféleségét a fenntarthatatlan és intenzív mezőgazdálkodás, az élőhelyek elvesztése, degradációja és tagoltsága csökkenti—különösen a turisztikai fejlesztések és a városi infrastruktúra bővítése miatt. Az éghajlatváltozás mind a termesztett, mind a vad rokon fajok genetikai erőforrásait veszélyezteti a változó környezeti feltételek, az új kártevők és kórokozók megjelenése, valamint az egyre gyakoribb szélsőséges időjárási események miatt.

A növényi genetikai erőforrások in situ megőrzése és fenntartható használata—vagyis azokon a helyeken, ahol termesztik őket tájfajták/gazdálkodói fajták esetében, vagy a természetes élőhelyükön vad rokon fajok esetén—kiegészítve *ex situ* biztonsági tárolással, mely lehetővé

teszi a gazdálkodók, kutatók és növénynemesítők számára a hozzáférését—elengedhetetlen e sokszínűség fenntartásához, amely folyamatosan alkalmazkodik a helyi környezeti és gazdálkodási feltételekhez.

Ezeknek az erőforrásoknak az értékét és az őket érintő veszélyeket azok a globális szakpolitikai és jogi eszközök ismerik el, amelyeknek az EU és más európai országok is részesei—nevezetesen az 1992 óta hatályos, Biológiai Sokféleségről szóló Egyezmény (CBD), a Globális Cselekvési Terv az Élelmiszer és Mezőgazdasági Növényi Genetikai Erőforrások Megőrzéséért és Fenntartható Hasznosításáért (GPA) 1996-ban került elfogadásra, az ezt követő, 2011 óta hatályos második GPA, valamint az Élelmiszer és Mezőgazdaság Növényi Genetikai Erőforrásairól szóló, 2004 óta hatályos Nemzetközi Szerződés (ITPGRFA). Ezenkívül a növényi genetikai erőforrások fenntartása alapvető fontosságú az Európai Zöld Megállapodás, valamint az ENSZ fenntartható fejlődési céljai (SDGk) és az ENSZ éghajlatváltozási keretegyezménye (UNFCCC) értelmezésében.

E kiterjedt globális jogi és szakpolitikai megállapodások ellenére nincs olyan keret, amely Európa-szerte külön támogatást nyújtana a növényi genetikai erőforrások megőrzéséhez és fenntartható használatához. Következésképpen ezen erőforrások *in situ* kezelése, kiegészítő *ex situ* megőrzéssel, jelenleg nem megfelelő. Hogy erőfeszítéseink célt érjenek és a jövőben a mezőgazdaság rendelkezésére álló diverzitás növekedjen, szükségünk van egy hatékony és tartós hálózatra a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzéséhez és fenntartható használatához, valamint megfelelő támogatásra, hogy a hálózat permanensen a biológiai sokféleség megőrzésére vonatkozó európai kerettervbe kerüljön.

A hálózat célkitűzései

A cél egy állandó struktúra létrehozása a növényi genetikai erőforrások egész Európára kiterjedő *in situ* megőrzésére, beleértve a hozzá kapcsolódó biztonsági *ex situ* megőrzést, különös hangsúllyal a társadalom érdekében történő nagyobb diverzitás használatának előmozdítása érdekében. Várhatóan az európai hálózat a következőket tartalmazza: a) adott helyszíneket, ahol a növényi genetikai erőforrások populációit a meghatározott minimumszabályok¹ szerint tartják fenn; b) e populációk fenntartóit; és c) a növényi genetikai erőforrások megőrzése és fenntartható használatára iránt érdeklődő egyéb érdekelt feleket.

Ennek elérése érdekében a hálózat:

- ELétrehoz egy eljárást a vad rokon fajok és a tájfajták/ gazdálkodói fajták populációinak és fajtafenntartóinak azonosítására, validálására és hivatalos elismerésére (lásd: „Fenntartó tagok”).
- Technikai támogatást nyújt a tagoknak (fajtafenntartóknak és nem fajtafenntartóknak) a populációk megőrzése érdekében, és népszerűsíti az ehhez szükséges legjobb gyakorlatokat.
- Stratégiát dolgoz ki annak érdekében, hogy az érintettek, beleértve a nagyközönséget is, tudatosítsák a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzésének és fenntartható használatának fontosságát.
- Forrásokat biztosít a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzésének és fenntartható használatának javítását célzó kutatási és fejlesztési kezdeményezések támogatására.
- Platformot és eszközöket biztosít az *in situ* növényi genetikai erőforrások megőrzésében és fenntartható használatában részt vevő különféle szereplők—köztük a gazdálkodók, védett területek kezelői, növénynemesítők,

- közösségi génbankok, döntéshozók, kutatók és más érdekcsoportok—összekapcsolására.
- Megbízható információkat és technikai támogatás nyújt a nemzeti növényi genetikai erőforrások programjaihoz, a vonatkozó nemzetközi egyezmények végrehajtásának elősegítése, valamint a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzését és fenntartható használatát támogató jogszabályok kialakítása érdekében.

Hálózati tagság

Kik lennének a hálózat tagjai?

E fontos genetikai erőforrások hatékony kezeléséhez ágazatokat átfogó, többszereplős együttműködésre van szükség, amely a növényi genetikai erőforrások megőrzésével és fenntartható használatával foglalkozó szereplőkre épít és erősíti a már működő kapcsolatokat, szervezeteket és folyamatokat. Ez azt jelenti, hogy a hálózat a következőket foglalja magában:

- A növényi genetikai erőforrások populációinak kezelői—gazdálkodók, kertészek, közösségek, magán- és állami védett területek kezelői, helyi önkormányzatok és más földhasználók, magán- és állami gyűjtemény/génbank-kurátorok, beleértve a gyümölcsösöket, a közösségi génbankokat és a botanikus kertek élő gyűjteményeit.
- A növényi genetikai erőforrások közvetlen és közvetett felhasználói—gazdálkodók, kertészek, közösségek, kutatók, valamint az állami és magán növénynemesítési és vetőmagszektort.
- A növényi genetikai erőforrások megőrzése és fenntartható használata iránt érdeklődő egyéb szereplők—kutatók, döntéshozók, oktatók és más érdekcsoportok.

A tagság típusai

Várhatóan mind szervezetek, mind egyének csatlakozhatnak a hálózathoz:

- Szervezeti tagság** Az új európai hálózat létrehozása során nincs szándék mindent újból feltalálni, inkább a meglévő helyi, országos és európai szervezetekre támaszkodunk. Ezek a következők: helyi és országos vetőmag- és termelőhálózatok, ideértve a gazdálkodók egyesületeit, a nemzeti növényi genetikai erőforrások programjainak megbízatásával működő kutató hálózatokat; növénynemesítés és a vetőmag szektor szervezeteit; valamint a védett területek kezelőinek tagszervezeteit.

Számos ilyen szervezet már régóta és hatékonyan működik, hogy összefogja a növényi genetikai erőforrások megőrzésével és fenntartható használatával foglalkozó különböző szereplőket. A javasolt hálózat tehát támogatná az ilyen létező testületeket, és az ágazatok közötti együttműködést, továbbá katalizátorként elősegítené az új helyi és országos hálózatok létrehozását, ahol még nem alakultak ilyenek.

- Egyéni tagság** Egyéneknek is lenne lehetősége csatlakozni a hálózathoz. A már meglévő növényi genetikai erőforrások megőrzésével és fenntartható használatával foglalkozó szervezetek támogatásának érdekében azonban csak akkor lehetne tagságot biztosítani az egyének számára, ha nem tagjai az új európai hálózathoz kapcsolódó valamely testületnek (lásd: „Szervezeti tagság”). Ilyen esetekben az érdeklődő személyekkel ismertetnék a csatlakozás lehetőségét egy helyi szervezeten keresztül, amennyiben létezik ilyen.

Akár szervezeten keresztül, akár magánszemélyként történik a csatlakozás, várhatóan kétféle tagot fognak elismerni:

- Fajtafenntartó tagok** A növényi genetikai erőforrások populációit az elfogadott minimumszabályok¹ szerint kezelik.
- Nem fajtafenntartó tagok** *az összes többi tag számára.*

Hogyan csatlakoznak a tagok a hálózathoz?

A hálózathoz való csatlakozás menetét akkor dolgozzuk ki, ha a koncepciót illetően megállapodtunk, és a megvalósítás első lépései megtörténtek. Azonban ha feltételezzük, hogy a hálózat az EU keretein belül működik majd (lásd: „Hálózatirányítás”), akkor várhatóan a nemzeti kormányok kulcsszerepet játszanak a folyamatban. Például a növényi genetikai erőforrások megőrzéséért és fenntartható használatáért felelős kormányzati szerv nemzeti képviselőt jelölhet, aki összekötőként működik a hálózat irányító testülete és az adott országban található, csatlakozás iránt érdeklődő, szervezetek és egyének között.

Miért érdemes az európai hálózathoz csatlakozni?

A helyi, országos és európai hálózatok és más szervezetek egyaránt fontos szerepet játszanak a növényi genetikai erőforrások megőrzésében és fenntartható használatában. Mindazonáltal a különféle szektorok nagyrészt egymástól elzárva működnek, így nem nyújtanak hatékony eszközt sem a növényi genetikai erőforrásokat fenyegető veszélyek leküzdésére, sem azok szisztematikus megőrzésének megvalósítására és nem jelentenek kellően erős hangot a politikai döntések befolyásolásához.

Ezért az európai hálózathoz való csatlakozás előnye egy nagyobb, közös összefogás támogatásának lehetősége. Vagyis a növényi genetikai erőforrások megőrzésével és fenntartható használatával foglalkozó európai közösség tagjának lenni egy reziliens mezőgazdaság, az élelmiszer, táplálkozás, gazdasági és a megélhetés biztonsága, valamint az ehhez kapcsolódó kultúra fenntartása érdekében. Részele lenni ennek a nagyobb közösségnek, hozzáadott értéket jelentene az összes érintett csoport számára, elismerést nyújtva a tevékenységeikért, és elősegítve az ágazatok közötti nagyobb együttműködést, megértést és kölcsönös megbecsülést.

Az új európai hálózat jelentős lehet a szakpolitikai változások elérése érdekében, az *in situ* növényi genetikai erőforrások megőrzésének és fenntartható használatának támogatására—például a gazdaságokban és kertekben a sokszínűség megőrzését és fejlesztését akadályozó jogszabályok módosítása, valamint az ITPGRFA rendelkezéseinek végrehajtása érdekében.

A hálózat tagsága lehetővé tenné:

A fajtafenntartó tagjai számára...

- Országos és Uniós szinten is elismerést és hozzáadott értéket biztosítva a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzésével és fenntartható használatával kapcsolatos tevékenységekhez. Például a fajtamegőrzéshez kapcsolódó speciális tanúsítási rendszer révén, növelheti a tájfajtákból készült termékek értékesítésének lehetőségeit, egyedülálló lehetőséget biztosíthat a védett területek számára azzal, hogy kiterjeszti szerepüket az agrobiodiverzitás területére, ezáltal nagyobb lehetőségeket biztosítva a fenntartható turizmusra, a közösségi szerepvállalásra és az oktatásra.
- Biztosítaná, hogy az *in situ* növényi genetikai erőforrások populációi duplikátum formájában egy génbankban megőrzésre kerüljenek, mely veszély esetén segítséget tud nyújtani a fajta megőrzése érdekében. A szaporítóanyagokat a szolgáltató és a génbank közötti megállapodás feltételei szerint helyeznék letétbe.

A fajtafenntartó és nem fajtafenntartó tagjai számára...

- Technikai támogatást és képzést kínál a növényi genetikai erőforrások *in situ* megőrzéséhez és a fenntartható használattal kapcsolatos tevékenységekhez, valamint útmutatást nyújt a szükséges támogatások megszerzéséhez.
- Platformot biztosít a megbízható információk hozzáférésehez, a tudásmegosztáshoz és az együttműködéshez—például a legjobb gyakorlatokhoz való hozzáférés megkönnyítése, a fajtafenntartókkal

való kapcsolatfelvétel információért és/vagy növényi szaporítóanyagokért, valamint a többi érintett féllel való kapcsolattartás közösségi kezdeményezések és projektkonzorciumok érdekében.

- A növényi genetikai erőforrások szélesebb körű hozzáféréseinek megkönnyítése az ITPGRFA és a CBD Nagoya Protokoll követelményeinek megfelelően.

Nem fajtafenntartó tagok számára...

- Az *in situ* populációk génbankban történő biztonsági tárolásról gondoskodik a nemzeti és uniós prioritásoknak megfelelően².

¹ A keretrendszer kidolgozása és az érintettek általi felülvizsgálata folyamatban van. A hálózat kiépítésének korai szakaszában nyitott hozzáállással, a cselekedve tanulni megközelítése kerül alkalmazásra. Ez lehetővé teszi a fajtafenntartók és populációik szélesebb körű befogadását, a fajtafenntartási gyakorlatok értékelését, valamint a megfelelő szabványok kidolgozását és gyakorlatba ültetését a folyamat során.

² Ennek oka, hogy a génbankoknak nincs elegendő helyük és erőforrásuk ahhoz, hogy ezt a szolgáltatást az összes növénypopuláció számára biztosítsák.